

رابطه سرمایه اجتماعی و هویت ملی در شهرهای کرمانشاه و جوانرود

* امیر رستگار خالد

E-mail: amir_rastegarkhaled@yahoo.com

** مسعود سلمانی بیدگلی

E-mail: masoodsa13@yahoo.com

*** هادی پاکیده دلشاد

E-mail: delshadhadi@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۸/۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۳

چکیده

در میان انواع هویت‌ها، هویت ملی جزو مهم‌ترین و گسترده‌ترین هویت است. عوامل زیادی در شکل‌گیری این نوع هویت نقش دارند. سؤال اصلی پژوهش این است که تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت ملی چگونه است؟ و این‌که آیا ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی تأثیر متفاوتی بر وضعیت هویت ملی دارند؟ این پژوهش با بررسی مقایسه‌ای شهرهای کرمانشاه و جوانرود، رابطه بین متغیرهای هویت ملی، سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی را بررسی می‌کند. روش تحقیق پیمایش است و داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده‌اند. جامعه آماری تحقیق افراد ۱۸ تا ۲۹ سال دو شهر کرمانشاه و جوانرود، و حجم نمونه شهر کرمانشاه ۲۵۰ نفر و شهر جوانرود ۱۵۰ نفر است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میانگین سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در شهر کرمانشاه (۴۸/۶۵) بیشتر از شهر جوانرود (۳۲/۲۸) است و برعکس میزان سرمایه اجتماعی درون‌گروهی در شهر جوانرود (۴۹/۶۷) بیشتر از شهر کرمانشاه (۳۱/۳۶) است.

کلید واژه‌ها: هویت ملی، سرمایه اجتماعی درون‌گروهی، سرمایه اجتماعی برون‌گروهی.

* استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه شاهد، نویسنده مسئول

** کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی دانشگاه شهید بهشتی

*** کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شاهد

مقدمه و طرح مسأله

ظهور و گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی به‌ویژه کامپیوتر، اینترنت و ماهواره، گسترش راه‌های ارتباطی، و رشد شهرنشینی پدیده‌های اخیر هستند که به نظر می‌رسد به تغییرات عمده‌ای در ارزش‌ها، نگرش‌ها و شیوه‌های زندگی افراد منجر شده و هویت، معنا و مبنای آن را دچار تغییر کرده است. بدین‌سان پرداختن به مسأله هویت ملی در شرایط بین‌المللی و منطقه‌ای بحران زده کنونی، پراهمیت و حساس است.

از سوی دیگر سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوینی است که امروزه در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع مدرن مطرح شده‌اند. هم‌چنین بین میزان و نوع سرمایه اجتماعی با شهرها و روستاهای محل سکونت رابطه معنادار وجود دارد. بالاترین میزان سرمایه اجتماعی در میان جوانان روستایی (۳۸ درصد) و پس از آن در ساکنان شهرهای مرکز استان (۳۰ درصد) وجود دارد. بنابراین زندگی در روستاها و پس از آن شهرهای مرکز استان بر افزایش سرمایه اجتماعی تأثیر داشته که با حفظ سنت‌ها و روابط درون‌گروهی همراه است. از سوی دیگر در شهرهای بزرگ و با تنوع فرهنگی کمتر، نوعی سرمایه اجتماعی بین‌گروهی وجود دارد. یکی از استان‌هایی که برخی شهرهای آن از نظر نوع و میزان سرمایه اجتماعی، با هم تفاوتی دارند، استان کرمانشاه است. بر این اساس این مقاله درصدد بررسی این مسأله از ابعاد مختلف در شهرهای کرمانشاه و جوانرود است.

سؤالات تحقیق

وضعیت هویت ملی در دو شهر کرمانشاه و جوانرود چگونه است؟
وضعیت سرمایه اجتماعی در دو شهر کرمانشاه و جوانرود چگونه است؟
رابطه بین انواع سرمایه اجتماعی (درون‌گروهی و برون‌گروهی) و هویت ملی در دو شهر کرمانشاه و جوانرود چیست؟

پیشینه تحقیق

تیم ریسکنز و متیو رایت (۲۰۱۳) پژوهشی با عنوان «میهن‌پرستی و جامعه منسجم» (تحلیلی چندسطحی از تأثیر متقابل تنوع، هویت ملی، و سرمایه اجتماعی در میان ۲۷ جامعه اروپایی) انجام داده‌اند. آنها نشان می‌دهند که میهن‌پرستی قومی به‌طور شدیدی باعث کاهش سرمایه اجتماعی می‌شود و نتایج اجتماعی منفی ناشی از این تنوع‌ها را افزایش می‌دهد. اگر چه تحقیق آنها مزایای مربوط به میهن‌پرستی مدنی را نشان می‌دهد، اما به هزینه‌های تنوع نیز اشاره می‌کند.

پائلو ماسیلا (۲۰۱۱) تحقیقی با عنوان «هویت ملی و تنوع قومی» انجام داده است. وی اشاره می‌کند که در کشورها که تنوع قومی آنها زیاد است، ملی‌گرایی به‌عنوان مکانیسمی برای انسجام و کاهش تضادها پیشنهاد می‌شود.

قاسمی و جمالوندی (۱۳۹۱)، مقاله‌ای با عنوان «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و هویت ملی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی (واحد ایلام)» انجام داده‌اند. متغیر مستقل تحقیق آنها سرمایه اجتماعی است که دارای ابعاد اعتماد در سه سطح (بین فردی، عمومی و نهادی) با میانگین ۳۳/۴۸ درصد (در حد متوسط روبه پایین)، مشارکت در دو سطح (سیاسی و رسمی) و با میانگین ۵۳ درصد (بیش از حد متوسط) و همکاری با میانگین ۵۷/۳۴ درصد (متوسط روبه بالا) بوده، و متغیر وابسته نیز هویت ملی (با میانگین ۸۱/۲۸ درصد که بیانگر میزان بالای هویت ملی در جامعه مورد مطالعه است) می‌باشد. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و هویت ملی رابطه معنادار وجود دارد.

حسینی و جلالی‌پور (۱۳۹۱) تحقیقی با عنوان «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی برون‌گروهی با هویت ملی جوانان» انجام داده‌اند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی (خیلی کم، کم، ۲۰/۸ درصد؛ کم، ۱۶/۷ درصد؛ متوسط، ۲۲/۳ درصد؛ زیاد، ۲۲/۵ درصد؛ و خیلی زیاد ۱۹/۷ درصد) و درونی‌شدن هویت ملی (خیلی کم، ۲۰/۳ درصد؛ کم، ۱۹/۴ درصد؛ متوسط، ۱۴/۴ درصد؛ زیاد، ۲۵/۸ درصد؛ و خیلی زیاد ۲۰ درصد)، رابطه مستقیم وجود دارد؛ کمترین میزان درونی‌شدن هویت ملی متعلق به افرادی است که سرمایه اجتماعی برون‌گروهی آنها در حد خیلی کم است.

مقدس جعفری و همکاران (۱۳۸۷) در مقاله‌ای به بررسی رابطه هویت ملی و قومی در بین جوانان کُرد پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق آنها نشان می‌دهد دانشجویان کُرد نسبت به همه مؤلفه‌های هویت ملی پایبندی زیادی دارند، هم‌چنین بین هویت ملی و قومی، برخلاف برخی از نظریه‌ها، رابطه معکوس و متضاد وجود ندارد، بلکه رابطه مستقیم و سازگار است.

موحد و همکاران پژوهشی با عنوان مطالعه تأثیر زمینه‌های فرهنگی بر هویت ملی نوجوانان شهرهای بانه و قروه انجام داده‌اند. آنها به این نتیجه رسیده‌اند که در میزان دینداری شهر (بانه)، میزان استفاده از رسانه‌ها و شرکت در کلاس زبان رابطه معناداری با متغیر وابسته وجود دارد و در مجموع ۲۳/۵ درصد از واریانس آن را تبیین می‌کنند. این پژوهش با بررسی تحقیقات پیشین و کاستی‌های آنها درصدد انجام تحقیقی

جامع تری است. وجود ویژگی مقایسه‌ای در دو شهر با ساختار مذهبی متفاوت (کرمانشاه و جوانرود)، بررسی و مقایسه هویت ملی در این دو شهر، ارزیابی سرمایه اجتماعی درون و برون‌گروهی و رابطه آن با هویت ملی و بررسی رابطه این مفاهیم با یکدیگر طبق تئوری‌های موجود، از جمله مواردی است که این پژوهش آنها را مد نظر قرار داده است.

مباحث نظری هویت ملی

جنکینز هویت را به معنای آگاهی فرد از کیستی فردی و تعلقات اجتماعی‌اش تعریف می‌کند؛ البته این آگاهی معطوف به آن دسته از معانی و ارزش‌هایی است که برای فرد اولویت بیشتری دارد. از طرف دیگر این آگاهی صرفاً درونی و فردی نیست، بلکه از راه نمایش همگنی و ناهمگنی فرد با افراد و گروه‌های دیگر نمود می‌یابد و به بنیادی برای کنش اجتماعی و سیاسی مبدل می‌شود (جنکینز، ۱۳۸۱: ۶).

در میان ادبیات گسترده مربوط به ملی‌گرایی و هویت ملی، منابعی که ملت را به‌عنوان جوامع تصویری در نظر می‌گیرند، بسیار متداول هستند. آنها گروهی از مردم با اشتراک در «ما حسی از تعلق و التزام را احساس می‌کنیم»، هستند (اندرسون، ۱۹۹۱: ۴۸). ملت بودن، ادعایی در صداقت، توجه و انسجام مردم است (برویکر، ۲۰۰۴: ۱۱۶).

سرمایه اجتماعی

در ادبیات نسبتاً غنی مربوط به سرمایه اجتماعی، اغلب به درستی به دو عنصر اصلی تشکیل‌دهنده سرمایه اجتماعی اشاره می‌شود، یعنی اعتماد و رابطه اجتماعی. منظور از اعتماد اتکاء به دیگری اعم از کنشگر فردی یا جمعی، از حیث خیر در نیت (توجه به منافع دیگران و مراعات آن)، درستی در گفتار (اطلاعات صحیح) و راستی در کردار (عمل صحیح/کارا) است. در تعریف فوق سه عنصر اصلی وجود دارد که به صورت همزمان و یا جداگانه می‌توانند مطرح شوند (مایر و همکاران، ۱۹۹۵: ۷۱۵؛ چلبی، ۱۳۹۳: ۶۶)، یعنی:

- ۱- صداقت (ارایه اطلاعات صحیح)
- ۲- کارایی (کمیت و کیفیت عمل اجتماعی)
- ۳- دگرخواهی (پرهیزکاری و گذشت به خاطر دیگران) (چلبی، ۱۳۹۳: ۷۰).

سرمایه اجتماعی درون گروهی (پیوندی) و سرمایه اجتماعی بین گروهی (کارگشا)

پاتنام (۲۰۰۰) سنخ‌شناسی درون گروهی / برون گروهی را در مورد سرمایه اجتماعی استفاده می‌کند، اما این کار وی با روشی سیستماتیک صورت نمی‌گیرد. او سرمایه اجتماعی بین گروهی را به عنوان شبکه‌های بازی که نگاه به بیرون دارند و شامل اعضای از شکاف‌های اجتماعی مختلف هستند، تعریف می‌کند؛ اما سرمایه اجتماعی درون گروهی شامل نگاه به درون شبکه می‌شود که هویت‌های منحصر به فرد و گروه‌های متجانس را تقویت می‌کند. پویایی‌های شبکه‌های درون و بین گروهی پیچیده‌تر از پیشنهاد‌های پاتنام است. از دیدگاه جامعه‌شناختی، شبکه‌های بین گروهی از شکاف‌های گروهی فراتر می‌روند (مانند گروه‌های مدنی پاتنام) و با هنجارها و اصول اعتماد تعمیق یافته شناخته می‌شوند و کمبود اطلاعات در مورد افراد غریبه را جبران می‌کند. برعکس، شبکه‌های درون گروهی بسته و منحصر به فرد به عنوان سیستم‌هایی مطالعه می‌شوند که بر اساس افرادی عمل می‌کنند که منابع اطلاعاتی کمیاب (آشکال رفتار و آداب) را یاد می‌گیرند و مورد استفاده قرار می‌دهند. این اطلاعات با ارزش (که بورديو سرمایه فرهنگی می‌نامد) چیزی بیشتر از آموزش صرف یا «سرمایه انسانی بکیر» است. این حقیقت که سرمایه فرهنگی شامل آداب می‌شود، به معنی راهی است که اعضا، افراد خودی (درون گروه) را از افراد بیرونی تشخیص می‌دهند و شامل مجموعه‌ای از نشانه‌ها و علائم است که فرآیند اعتماد کردن به افراد درون گروه (نسبت به افراد برون گروه) را تسهیل می‌کند. این دیدگاه‌ها نشان می‌دهند که مکانیسم‌های متفاوتی در درون و بین گروه در جریان هستند و هم‌چنین کاربردهای مثبت و منفی مختلفی نیز دارند (اسوندسین و اسوندسین، ۲۰۰۹: ۵).

چلبی اشاره می‌کند که یکی از ابعاد تعمیق ساختاری برای نظم اجتماعی ادخال است. با ادخال گروه‌ها در ما، کل زمینه برای عمده و مهم شدن هویت جامعه‌ای نسبت به سایر هویت‌های جمعی مثل هویت خانوادگی، هویت محلی، هویت‌های سازمانی و غیره فراهم می‌شود (چلبی، ۱۳۸۹: ۲۹). وی هم‌چنین اشاره می‌کند که در صورت وجود انسجام کل، می‌توان صحبت از اجتماع جامعه‌ای یا اجتماع عام کرد. پیش‌نیاز اولیه چنین انسجامی در مرحله اول، نفوذ اجتماع طبیعی در انواع تعاملات اجتماعی است. بدون چنین نفوذی، تصور اجتماع سیاسی و یا اقتصادی غیرممکن است. پیش شرط دوم این است که پیوندهای ضعیف یا به عبارتی پل‌های ارتباطی در شبکه تعاملات جامعه افزایش یابد. پیوندهای ضعیف، شبکه تعاملات اجتماعی را گسترش می‌دهند و باعث تقویت روابط بین گروهی در جامعه می‌شوند. به همان نسبت که تعاملات بین گروهی

بسط یافته و متراکم شوند، انسجام کل (انسجام عام) نیز تقویت می‌شود، و به همان نسبت نیز هویت جامعه‌ای نسبت به سایر هویت‌های جمعی برتری نسبی کسب می‌کند. با عمده شدن هویت جامعه‌ای نسبت به سایر هویت‌های جمعی، میزان عام‌گرایی نقش‌ها، میزان عام‌گرایی کنشگران و میزان عام‌گرایی هر سه افزایش می‌یابد که این به نوبه خود موجب تقویت همبستگی عام و اجتماع عام می‌شود (چلبی، ۱۳۸۹: ۹۹).

جورجیادیس و مانینگ (۲۰۰۹) با شواهد تجربی نشان می‌دهند که تبعیض باعث کاهش انسجام فرهنگی و هویت ملی در میان گروه‌ها می‌شود. افراد گروه‌های اکثریت که احساس می‌کنند با آنها خوب رفتار می‌شود، هویت ملی‌گرایانه بیشتری نشان می‌دهند، و کسانی که احساس می‌کنند جامعه با گروه آنها رفتار تبعیضی دارد، هویت ملی ضعیف‌تری نشان می‌دهند (جورجیادیس و مانینگ، ۲۰۰۹: ۱۵).

ویلیکنجا به اهمیت مذهب برای فهم هویت ملی تاکید دارد. وی اشاره می‌کند که مذهب ابتدایی‌ترین و مهم‌ترین شکل از تمایز جمعی است. هم‌چنین مذهب یکی از فاکتورهای مهم در ایجاد آگاهی ملی، مخصوصاً در صورت غیاب عامل‌های دیگر است. مذهب یکی از فاکتورهای پایدار در ایجاد هویت ملی است، درحالی‌که عوامل دیگر ایجاد هویت ملی نسبتاً سست و زایل‌شونده هستند. سازمان‌های مذهبی (به‌عنوان تجسم نهادی مذاهب) موجودیت‌های سیاسی و اجتماعی هستند که نقش مهمی در ایجاد و ابقای یک ملت ایفا می‌کنند (ون و واندرورف، ۲۰۰۹: ۴۰). از سوی دیگر استفاده از نمادهای مذهبی در جوامعی که ملی‌گرایی قومی - مذهبی افزایش داشته، بسیار اهمیت پیدا کرده است. ملی‌گرایی با منابع و آفری از نمادها و آیین‌ها، باعث الهام‌بخشی به هویت ملی می‌شود (ون و واندرورف، ۲۰۰۹: ۵۰). طبق گفته هالیکیوپولو، قاعده اصلی این است که هویت ملی به‌طور جدانشدنی به مذهب مرتبط است (هالیکیوپولو، ۲۰۰۷: ۲۵۴).

جامعه آماری و تعاریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

با توجه به هدف‌ها و مسأله تحقیق حاضر، جامعه آماری، جامعه آماری، دو شهر جوانرود و کرمانشاه در نظر گرفته شده است. جامعه آماری این تحقیق همه افراد بین ۱۸ تا ۲۹ سال دو شهر کرمانشاه و جوانرود است. بر اساس آمار مرکز آمار ایران، جامعه آماری در کرمانشاه ۲۳۰۰۰۰ و در شهر جوانرود ۷۵۰۰۰ نفر است که با استفاده از فرمول کوکران (با فرض سطح اطمینان ۰/۹۵ و در نظر گرفتن ۰/۵ خطای احتمالی) ۲۵۰ نفر حجم نمونه در کرمانشاه و ۱۵۰ نفر حجم نمونه در شهر جوانرود است.

روش تحقیق پیمایش و ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق پرسشنامه است. هویت ملی در این تحقیق شامل ۷ بعد است؛ با توجه به این که هویت ملی را میتوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌هایی دانست که موجب همبستگی اجتماعی می‌شود، هویت ملی در اینجا به معنای مجموعه‌ای به هم پیوسته‌ای از ویژگی‌های فرهنگی، سیاسی، تاریخی، اجتماعی، دینی، زبانی و جغرافیایی است که طی آن افراد در قبالش احساس همبستگی، تعهد و وفاداری می‌یابند. گویه‌های متغیر هویت ملی از پرسشنامه‌های ابوالحسنی (۱۳۸۷) و شمشیری (۱۳۸۷) اقتباس شده است. گویه‌های ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی نیز از پرسشنامه‌های عبدالهی و موسوی (۱۳۸۶) و گویه‌های خودساخته محققان استخراج شده‌اند. ضرایب آلفای کرونباخ متغیر هویت ملی ۰/۸۱، سرمایه اجتماعی درون‌گروهی ۰/۷۶، و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی ۰/۷۷ است.

یافته‌های توصیفی تحقیق

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که ۶۲/۵ درصد از پاسخگویان (۲۵۰ نفر) اهل کرمانشاه و ۳۷/۵ درصد از پاسخگویان (۱۵۰ نفر) اهل جوانرود هستند. هم‌چنین ۲۲۲ نفر از پاسخگویان مرد (۵۵/۵ درصد) و ۱۷۸ نفر از مصاحبه‌شوندگان (۴۴/۵ درصد) زن بوده‌اند. در جوانرود ۸۲ درصد از پاسخگویان اهل سنت و در شهر کرمانشاه ۸۰ درصد از پاسخگویان اهل تشیع بوده‌اند. ۷۳/۵ درصد از پاسخگویان مجرد (۲۹۴ نفر)، ۲۲/۸ درصد متأهل (۹۵ نفر) و ۲/۸ درصد (۱۱ نفر) مطلقه بوده‌اند. ۵ نفر از پاسخ‌دهندگان بی‌سواد، ۲۸ نفر دارای تحصیلات ابتدایی، ۴۱ نفر دارای تحصیلات راهنمایی، ۱۹۷ نفر دارای تحصیلات دبیرستان، ۴۵ نفر دارای مدرک کاردانی، ۷۶ نفر دارای مدرک لیسانس و ۸ نفر دارای مدرک بالاتر از لیسانس بوده‌اند.

جدول شماره ۱: میانگین ابعاد مختلف متغیرهای هویت ملی و سرمایه اجتماعی

متغیر	تعداد گویه	میانگین	کمترین نمره	بالاترین نمره
بعد اجتماعی هویت ملی	۵	۱۴/۱۷	۵	۲۵
بعد تاریخی هویت ملی	۵	۱۳/۲۸	۵	۲۵
بعد جغرافیایی هویت ملی	۵	۱۵/۵۳	۵	۲۵
بعد سیاسی هویت ملی	۸	۲۲/۳۱	۸	۴۰
بعد دینی هویت ملی	۴	۱۲/۸۱	۴	۲۰
بعد فرهنگی هویت ملی	۴	۹/۶۷	۴	۲۰
بعد زبانی هویت ملی	۵	۱۳/۸۸	۵	۲۵
بعد اعتماد سرمایه اجتماعی درون‌گروهی	۴	۱۲/۸۸	۵	۱۸

۱۵	۳	۷/۶۹	۳	بعد اعتماد سرمایه اجتماعی برون‌گروهی
۱۴	۵	۸/۶۵	۳	بعد انسجام سرمایه اجتماعی درون‌گروهی
۲۵	۵	۱۱/۶۶	۵	بعد انسجام سرمایه اجتماعی برون‌گروهی
۲۰	۴	۱۲/۱۴	۴	بعد مشارکت سرمایه اجتماعی درون‌گروهی
۲۰	۴	۱۲/۷۱	۴	بعد مشارکت سرمایه اجتماعی برون‌گروهی
۵۵	۱۶	۳۱/۶۴	۱۱	سرمایه اجتماعی درون‌گروهی
۵۹	۲۲	۳۵/۵۷	۱۲	سرمایه اجتماعی برون‌گروهی
۱۷۹	۳۶	۱۲۴/۲۲	۳۶	هویت ملی

جدول شماره ۱ میانگین، تعداد گویه‌ها و بالاترین و پایین‌ترین نمره ابعاد مختلف هویت ملی و سرمایه اجتماعی را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میانگین هر بعد از متغیرهای تحقیق تحت تأثیر تعداد گویه قرار دارد.

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی و میانگین هویت ملی براساس سرمایه اجتماعی درون و برون‌گروهی افراد در شهرهای کرمانشاه و جوانرود

تعداد	میانگین	شهر	نوع سرمایه اجتماعی
۱۹۹	۱۷۲/۴۵۷	کرمانشاه	درون‌گروهی خیلی کم (۱۱-۲۰)
۲	۱۲۰/۴۵۶	جوانرود	
۴	۱۷۴/۵۰۰	کرمانشاه	برون‌گروهی خیلی کم (۱۲-۲۱)
۱۱۲	۱۱۷/۴۵۸	جوانرود	
۳۵	۱۷۱/۸۵۷	کرمانشاه	درون‌گروهی کم (۲۱-۲۹)
۳	۱۱۹/۷۵۸	جوانرود	
۵	۱۶۷/۶۰	کرمانشاه	برون‌گروهی کم (۲۲-۳۱)
۳۰	۱۲۱/۴۵۶	جوانرود	
۷	۱۷۲/۷۱۴	کرمانشاه	درون‌گروهی متوسط (۳۰-۳۸)
۳	۱۲۱/۴۷۵	جوانرود	
۷	۱۷۲/۷۱۴	کرمانشاه	برون‌گروهی متوسط (۳۲-۴۱)
۳	۱۲۲/۷۵۲۵	جوانرود	
۵	۱۶۷/۶۰	کرمانشاه	درون‌گروهی زیاد (۳۹-۴۷)
۲۹	۱۲۰/۵۷۵	جوانرود	
۳۵	۱۷۱/۸۵۷	کرمانشاه	برون‌گروهی زیاد (۴۲-۵۱)
۳	۱۱۹/۹۸۷	جوانرود	
۴	۱۷۴/۳۱۶	کرمانشاه	درون‌گروهی خیلی زیاد (۴۸-۵۵)
۱۱۳	۱۲۱/۷۷۵	جوانرود	

۱۹۹	۱۷۳/۴۰۶	کرمانشاه	برون گروهی خیلی زیاد (۶۰-۵۱)
۲	۱۲۰/۱۲۵	جوانرود	
۲۵۰	۱۷۲/۳۱۶	کرمانشاه	کل
۱۵۰	۱۲۰/۴۵۵	جوانرود	

جدول شماره ۲ میانگین هویت ملی در شهرهای کرمانشاه و جوانرود برحسب میزان سرمایه اجتماعی درون و برون گروهی آنها را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میانگین هویت ملی در شهر کرمانشاه (۱۷۲/۳۱۶) از میانگین هویت ملی در شهر جوانرود (۱۲۰/۴۵۵) بیشتر است.

آزمون فرضیه‌های تحقیق

رابطه بین سرمایه اجتماعی درون گروهی و هویت ملی در شهرهای کرمانشاه و جوانرود تفاوت معناداری دارد.

جدول شماره ۳: آزمون تعامل بین متغیرهای سرمایه اجتماعی درون گروهی و نوع شهر از نظر هویت ملی

منبع واریانس	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار F	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی درون گروهی	۴	۳۱۸۵/۰۳۵	۱۹/۹۶۶	۰/۰۰۰
نوع شهر	۱	۱۵۳۴۶۹/۷۰۵	۹۶۲/۰۴۶	۰/۰۰۰
تعامل سرمایه اجتماعی درون گروهی و نوع شهر	۴	۲۸۷۶/۶۸۰	۱۸/۰۳۳	۰/۰۰۰
خطا	۳۹۰	۱۵۹/۵۲۴		

جدول شماره ۳ نتایج بررسی معناداری تفاوت میانگین هویت ملی و سرمایه اجتماعی درون گروهی، برحسب نوع شهر را نشان می‌دهد. با توجه به این که تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌های هویت ملی و سرمایه اجتماعی درون گروهی براساس آزمون F با مقدار ۱۹/۹۶۶ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌های نوع شهر، از نظر هویت ملی براساس آزمون F با مقدار ۹۶۲/۰۴۶ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، و اثر تعاملی متغیرهای سرمایه اجتماعی درون گروهی و نوع شهر بر روی هویت ملی براساس آزمون F با مقدار ۱۸/۰۳۳ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، معنادار هستند، لذا فرضیه فوق تأیید می‌شود؛ یعنی بین هویت ملی و سرمایه اجتماعی درون گروهی در بین شهرهای کرمانشاه و جوانرود تفاوت معناداری وجود دارد.

رابطه بین سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و هویت ملی در شهرهای کرمانشاه و جوانرود تفاوت معناداری دارد.

جدول شماره ۴: آزمون تعامل بین متغیرهای سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و نوع شهر از نظر هویت ملی

منبع واریانس	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی برون‌گروهی	۴	۳۱۹۲/۲۴۰	۲۰/۰۲۰	۰/۰۰۰
نوع شهر	۱	۱۵۳۶۰۱/۵۳۶	۹۶۳/۳۲۰	۰/۰۰۰
تعامل سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و نوع شهر	۴	۲۸۷۹/۴۶۷	۱۸/۰۵۹	۰/۰۰۰
خطا	۳۹۰	۱۵۹/۴۵۰		

جدول شماره ۴ نتایج بررسی معناداری تفاوت میانگین هویت ملی و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی، برحسب نوع شهر را نشان می‌دهد. با توجه به این‌که تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌های هویت ملی و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی براساس آزمون F با مقدار ۲۰/۰۲۰ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌های نوع شهر، از نظر هویت ملی براساس آزمون F با مقدار ۹۶۳/۳۲۰ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، و بررسی اثر تعاملی متغیرهای سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و نوع شهر بر روی هویت ملی براساس آزمون F با مقدار ۱۸/۰۵۹ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، معنادار هستند، لذا فرضیه فوق تأیید می‌شود؛ یعنی بین هویت ملی و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در بین شهرهای کرمانشاه و جوانرود تفاوت معناداری وجود دارد. رابطه سرمایه اجتماعی و هویت ملی در بین پیروان مذاهب شیعه و سنی رابطه معناداری است.

جدول شماره ۵: آزمون تعامل بین متغیرهای سرمایه اجتماعی و نوع مذهب از نظر هویت ملی

منبع واریانس	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی	۴	۹۳۸۷۳/۱۰۰	۲۳۷/۹۵۲	۰/۰۰۰
نوع مذهب	۲	۱۲۳۳/۱۹۱	۳/۱۲۶	۰/۰۴۵
تعامل سرمایه اجتماعی و نوع مذهب	۵	۳۰۴۱/۶۵۲	۷/۷۱۰	۰/۰۰۰
خطا	۳۸۸	۳۹۴/۵۰۴		

جدول شماره ۵ نتایج بررسی معناداری تفاوت میانگین هویت ملی و سرمایه اجتماعی برحسب نوع مذهب را نشان می‌دهد. با توجه به این که تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌های هویت ملی و سرمایه اجتماعی براساس آزمون F با مقدار ۲۳۷/۹۵۲ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌های نوع مذهب، از نظر هویت ملی براساس آزمون F با مقدار ۳/۱۲۶ و سطح اطمینان ۹۵ درصد ($Sig = ۰/۰۴۵$)، و اثر تعاملی متغیرهای سرمایه اجتماعی و نوع مذهب بر روی هویت ملی براساس آزمون F با ۷/۷۱۰ و سطح اطمینان ۹۹ درصد ($Sig = ۰/۰۰۰$)، معنادار هستند، لذا فرضیه فوق تأیید می‌شود؛ یعنی بین هویت ملی و سرمایه اجتماعی در بین مذاهب شیعه و سنی تفاوت معناداری وجود دارد.

از طرف دیگر مقدار هم‌بستگی (r) بین سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و هویت ملی ۰/۱۲۵ و بین سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و هویت ملی ۰/۴۲۶ است. مقدار ضریب تعیین (r^2) نیز به ترتیب ۰/۰۱۵ و ۰/۱۸۱ است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود سرمایه اجتماعی برون‌گروهی ۱۸ درصد از واریانس هویت ملی را تبیین می‌کند و رابطه بین سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و هویت ملی رابطه ضعیفی است. مقدار (R^2) بین متغیرهای مذهب، و سرمایه اجتماعی با هویت ملی ۰/۳۴۷ است؛ یعنی متغیرهای این تحقیق ۳۴ درصد از واریانس هویت ملی را تبیین می‌کنند که مقدار قابل ملاحظه‌ای است.

نتیجه‌گیری

این تحقیق سعی داشت تا به صورت مقایسه‌ای ساختار سرمایه اجتماعی و هویت ملی را در دو شهر کرمانشاه و جوانرود بررسی کند. در این پژوهش به ابعاد درون و برون‌گروهی سرمایه اجتماعی توجه شده است. میزان میانگین سرمایه اجتماعی درون‌گروهی شهر جوانرود بیشتر از شهر کرمانشاه است؛ میزان میانگین سرمایه اجتماعی برون‌گروهی شهر کرمانشاه بیشتر از شهر جوانرود است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و هویت ملی رابطه معناداری وجود دارد. با انجام تحلیل واریانس دو طرفه و وارد کردن متغیرهای شهر و مذهب نشان داده شد میان دو جامعه آماری اختلاف میانگین وجود دارد و فرضیه‌های تحقیق تأیید شدند. هم‌چنین رابطه بررسی شده در تحلیل واریانس دو طرفه بین سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و هویت ملی، و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و هویت ملی در دو شهر کرمانشاه و جوانرود بررسی شد و طبق مبانی نظری تحقیق نشان داده شد که متغیرهای مذهب، هویت و سرمایه اجتماعی از عوامل مهم تبیین هویت ملی است.

منابع

- ابوالحسنی، سیدرحیم (۱۳۸۷): «مؤلفه‌های هویت ملی با رویکرد پژوهشی»، *فصلنامه سیاست*، دوره ۳۸، ش ۴، صص ۲۲-۱.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۱): *هویت اجتماعی*، ترجمه تورج یاراحمدی، تهران: شیرازه.
- چلبی، مسعود (۱۳۸۹): *جامعه‌شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی*، ج ۵، تهران: نی.
- (۱۳۹۳): *تحلیل نظری و تطبیقی در جامعه‌شناسی*، ج ۱، تهران: نی.
- حسینی، ابراهیم؛ جلالی‌پور، محمدرضا (۱۳۹۱): «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی برون‌گروهی با هویت ملی جوانان؛ بررسی موردی: دانشجویان و غیردانشجویان اقوام ترک و کرد»، *علوم اجتماعی، فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ش ۳، صص ۳۲۲-۲۹۹.
- شمشیری، بابک (۱۳۸۷): *درآمدی بر هویت ملی*، شیراز: نوید.
- عبداللهی، محمد؛ موسوی، میرظاهر (۱۳۸۶): «سرمایه اجتماعی در ایران: وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار»، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، ش ۲۵، صص ۲۳۴-۱۹۵.
- قاسمی، یارمحمد؛ جمال‌وندی، رضا (۱۳۹۱): «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و هویت ملی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام»، *فرهنگ ایلام*، ش ۳۶ و ۳۷، صص ۲۶-۴.
- مقدس‌جعفری، محمدحسن و همکاران (۱۳۸۷): «رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان کرد (مطالعه موردی دانشگاه پیام‌نور سقز)»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۹، ش ۱، صص ۱۲۸-۹۷.
- موحد، مجید و همکاران (۱۳۹۱): «مطالعه تأثیر زمینه‌های فرهنگی بر هویت ملی نوجوانان شهرهای بانه و قروه»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۱۳، ش (۵۱)، صص ۹۰-۶۹.
- Anderson, B. (1991); *Imagined communities*, London, UK: Verso Books.
- Becker, Gary S. (1964); *Human Capital*, New York: Columbia University Press.
- Bisin A, Patacchini E, Verdier T, Zenou Y (2008); "Are Muslim immigrants different in terms of cultural integration?", *J Eur Econ Assoc* 6(2-3): 445-456
- Bourdieu, P. (1986); "The forms of capital" in J. Richardson (ed.), *Handbook of Theory and Research in the Sociology of Education*, New York: Greenwood Press, PP 241-58.
- Brubaker, R. (2004); "In the name of the nation: Reflections on nationalism and patriotism. *Citizenship Studies*", *Citizenship Studies*, 8.2, 115-127.
- Georgiadis A, Manning A. (2009); *one nation under a groove? multiculturalism in Britain*, CEPR discussion paper, no. 994.
- Halikiopoulou, Daphne (2007); *The Changing Dynamics of Religion and National Identity: Greece and Ireland in a Comparative Perspective*, London School of Economics and Political Science.
- Manning A. Roy S (2009); *Culture clash or culture club? National identity in Britain*, *Econ J* 120(542):F72-F100
- Masella, Paolo (2013); *National identity and ethnic diversity*, *J Popul Econ*, 26, 437-454.
- Putnam, R. D. (2000); *Bowling Alone. The collapse and revival of American community*, New York: Simon and Schuster, 541 pages.
- (2000); *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York and London: Simon & Schuster.
- (2007); "E pluribus unum; Diversity and community in the twenty-first century", *Scandinavian Political Studies*. Vol 30, issue 2. 137-174.
- Reeskens, Tim & Wright, Matthew (2012); Nationalism and the Cohesive Society: "A Multilevel Analysis of the Interplay among Diversity, National Identity, and Social Capital across 27 European Societies", *Comparative Political Studies*, XX(X) 1-29.
- Roger C. Mayer, James H. Davis and F. David Schoorman (1995); "An Integrative Model of Organizational Trust", *The Academy of Management Review*, Vol. 20, No. 3, (Jul, 1995), pp. 709-734.
- Svendsen, Gert Tinggaard & Svendsen, Gunnar Lind Haase (2009); *Handbook of Social Capital: The Troika of Sociology, Political Science and Economics*, Edward Elgar Publishing.
- Velikonja, Mitja (2009); *Religious Separation and Political Intolerance in Bosnia Herzegovina*, 1st Edition, Texas A&M University press.
- Wan, Enoch & Vanderwerf, Mark (2009); "A review of the literature on ethnicity and national identity and related missiological studies", *global missiology English*, Vol3, No 6, PP 1-62.